

MAGYAR KÉPZŐMŰVÉSZETI EGYETEM DOKTORI ISKOLA

A mélység egy másik szélesség: a látvány modelljei

DLA értekezés tézisei

Zalavári András

2023

Témavezetők

Prof. Emerita Maurer Dóra

Dr. habil, Szegedy-Maszák Zoltán DLA

Konzulens

Arató József PhD

Művészként a minket körülvevő tér, a tér szerkezetének szisztematikus ábrázolási lehetőségei foglalkoztatnak. Azzal kísérletezem, hogy veszek egy egyszerű elméletet és azt alkalmazom a tér leképezésére.

Kutatásom során arra keresek választ, hogy a külvilágnak milyen reprezentációs formái merültek fel a 20. század látáskutatás területén. Lehet-e ezeket ábrázolni és ha igen, vajon rájuk ismerem-e majd? Ha komolyan veszünk egy kognitív modellt, vajon milyennek mutatná (ábrázolná) a világot? Mit jelent a látvány, hogyan alakul ki, és legfőképp milyen formája van?

A látvány

A látványt megkülönböztetem a fizikai valóságtól, csakúgy, mint a retinára vetült képtől. Helyette olyan információs felületnek tekintem, ami a beérkező ingerek és az elme közös eredménye. Olyan pszichológiai és biológiai kutatások gyűjtését tűztem ki célul, amik a látványnak az észlelésen alapuló leírását adhatják meg.

A színekről

Az első fejezetben a színek példájával szemléltetem, hogy a fizika és az észlelt világ szabályrendszere közt minőségi különbség van. Bemutatom a színeknek egy olyan modelljét, ami független a biológiától vagy a fizikától, és kizárólag az emberi észlelésen alapul.

A formák alakja

A 20. század második felében neurobiológusok és kognitív pszichológusok az agyban és az elmében keresték a látás működésének és reprezentációinak leírását. Bemutatom a képek formáját és szerepét az agyban és az elmében. Emellett kitérek a vizuális képzelet és a látvány közti szoros kapcsolatra.

A második fejezetben David Marr módszertanát követő tanulmányokat tekintem át. Ami engem különösen érdekel, hogy vannak-e a látás folyamatának olyan stádiumai, amik ábrázolhatóak? Egyáltalán van-e az elmében olyan formája a reprezentációnak, ami ábrázoló és ábrázolható? Ha igen, milyen lehetséges rétegei és formái vannak, milyen szabályszerűségek jellemzőek rájuk és milyen viszonyban állnak a hétköznapi elképzelésekkel, néhány esetben pedig a látvány utáni rajzzal.

A látvány formája nemcsak a látórendszer merev architektúrájának az eredménye, hanem hatással van rá a környezet. James Gibson pszichológust elsősorban a tér észlelése foglalkoztatja. Az ökológiai megközelítés felveti a tér és a teljes környezet újszerű leírását. Gibson hangsúlyozza a látás aktív szerepét. Az ökológiai optikával a látványnak új, magasabb szinten strukturált információkból álló leírását javasolja.

A látvány mint prekonceptió

A látásunk nemcsak egyirányú. Vannak olyan kétértelmű helyzetek, amikor az elme magasabb szintű interpretációja szükséges a kép értelmezéséhez. Hermann Ludwig von Helmholtz tisztában volt vele, hogy a látás automatikus következtetés eredménye, ami mostanra az észlelés magas szintű működésének általánosan elfogadott elmélete. A látványt befolyásolhatják a velünk született látórendszer prekonceptiói, az aktuális elképzeléseink és természetesen az életkor.

A látvány mint hétköznapi megfigyelések

Az utóbbi évtizedek kutatásai alapján kiderült, hogy a hétköznapi tapasztalat, tanulás és figyelem a látórendszer minden szintjére hatással van. Lehetséges-e, hogy a hétköznapi megfigyeléseknek szerepe van a látvány pontos formájában is?

VÁLOGATOTT IRODALOM

- Balaraman, Shakuntala. "Color Vision Research and Trichromatic Theory: A Historical Review." *Psychological Bulletin* 59, no. 5 (September 1962): 434–48.
<https://doi.org/10.1037/h0042588>.
- Hubel, David H. *Eye, Brain, and Vision*. Scientific American Library Series, no. 22. New York: Scientific American Library : Distributed by W.H. Freeman, 1988.
- Kosslyn, Stephen Michael. *Image and Brain: The Resolution of the Imagery Debate*. 4. print. A Bradford Book. Cambridge, Mass.: MIT Press, 1999.
- Frisby, John P., and James V. Stone. *Seeing: The Computational Approach to Biological Vision*. 2nd ed. Cambridge, Mass: MIT Press, 2010.
- Marr, David. *Vision: A Computational Investigation into the Human Representation and Processing of Visual Information*. Cambridge, Mass: MIT Press, 2010.
- Gibson, James J. *The Ecological Approach to Visual Perception: Classic Edition*. Psychology Press Classic Editions. 1979. Reprint, Hove, East Sussex: Psychology Press, 2015.
- Gregory Richard L. *Az értelmes szem*. Budapest: Gondolat Kiadó, 1973.
- Chater, Nick. *The Mind Is Flat: The Illusion of Mental Depth and the Improvised Mind*. London: Penguin Books, 2019.
- Connolly, Kevin. "Perceptual Learning." In *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, edited by Edward N. Zalta, Summer 2017. Metaphysics Research Lab, Stanford University, 2017.
<https://plato.stanford.edu/archives/sum2017/entries/perceptual-learning/>.